

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Tertia. De Terminorum affectionibus, seu Proprietatibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

tales sunt bos, homo, & concreta de prædicamento substantiæ. Nam licet concernant suppositum naturæ, tamen quia cum eo non faciunt unum per accidens, idè per illam vocem totum compositum ex æquo importatur, & non unum in recto & alterum in obliquo & secundario. Econtra terminus connotativus est, qui ultra principale significatum & in recto aliquid aliud indicat, & in obliquo, ita ut sine illo quod indicat perfectus evadere non possit conceptus & quæstivus, sic Pater connotat filium, accedens substantiam, materia formam, quatenus hæc omnia sine respectu ad aliud perfectè intelligi nequeunt.

X. **Tertio** Dividitur in denominantem & denominatum, seu denominativum, quæ divisio grammaticalitèr explicatur ut denominans sit à quo denominatus derivatur, ut iustus à justitia, albus ab albedine, &c. Logicalitèr verò denominativa dicuntur ea nomina concreta quæ à suis abstractis differunt in modo significandi, qui est significare per modum adjacentis, & secundum illud nomen adjectivum habent virtutem denominandi id est denominativè prædicandi de subiecto, & talia sunt omnia concreta accidentalia, substantiale verò solum, quando nomine significatur adjectivo.

XI. **In ordine** Ad res significatas terminus dividitur primò in communem & singularem. Communis est qui aliquid significat quod ita pluribus voce & significatione convenit quod etiam conveniat singulis. ut homo convenit omnibus hominibus & singulis: singularis est, qui unam rem tantum singularem significat, vel plura per modum unius: Communis subdividitur in transcendentem & non transcendentem, seu limitatum. Transcendens est, qui convenit omnibus rebus cujuscunq; prædicamenti, & hujusmodi sunt sex in hac voce REVBAV significati, ubi prima littera significat Rem, secunda Ens, tertia Unum, quarta Bonum, quinta Aliquid, sexta Verum; quæ de omnibus omnia prædicari possunt; non transcendens est, qui licet communis sit, tamen sic de omnibus prædicari non potest, ut Animal prædicari potest de homine & bruto, non tamen de lapide. Singularis verò subdividitur in Determinatum, collectivum, & vagum: Determinatum est qui per proprium nomen, vel per commune cum pronome demonstrativo rem ipsam singularem determinatè significat, ut Petrus, hic homo, ille homo: Vagum qui rem singularem indeterminatè significat nempe mediante termino communi & signo particulari ut quidam homo: Collectivus verò qui de pluribus, sed copulativè sumptis dicitur: ut Populum Romanum, Exercitus, &c. Sed in contra

communitas dividitur in transcendentem & non transcendentem.

singularis in determinatum, vagum & collectivum.

XII. **Arguitur.** Petrus est commune nomen singulis hominibus qui hoc nomine appellantur, Civitas etiam & Senatus plura significant, ergò non sunt termini singulares: R. negando consequentiam nam Petrus quidem est nomen commune pluribus hominibus hoc nomine compellatis, sed non res significata per Petrum, quia Pater imponens filio hoc nomen voluit per id eum distinguere ab omni alio: Civitas verò & Senatus plura quidem significant, sed in unum collecta, & hoc impedit ne sit terminus

communis qui pluribus convenit etiam seorsim sumptis.

communis qui pluribus convenit etiam seorsim sumptis.

Instatur. Nomen Civitas & Senatus non tantum prædicatur de pluribus copulativè sumptis sed etiam de pluribus sumptis seorsim, ergò adhuc non erit terminus singularis, probant. quia prædicatur de hac & illa Civitate hoc & illo Senatu, ergò, R. dist. erit terminus communis sed prædicatur de pluribus seorsim sumptis si fiat prædicatio de hac & illa Civitate hoc & illo Senatu concedo ant. si prædicetur de hominibus in hac Civitate in hoc Senatu comprehendis & contentis nego ant. & conseq.

Terminus communis Rursum subdividitur in univocum, equivocum & analogum; Univocum est, cujus commune est nomen, & ratio significata per nomen omnino eadem: ut homo respectu Petri & Pauli, &c. equivocum est, cujus nomen est commune, ratio verò per nomen significata omnino diversa, ut Canis dicitur de animali latrabili, de fydere, & de pisce, in quibus ratio per omnia est diversa, nam licet Canis marinus & terrestris conveniant in ratione Animalis, non tamen conveniunt in ratione & definitione Canis, & in quantum signum est cælestis in nullo conveniunt præterquam in ratione Entis.

Terminus Analogus est, cujus nomen est commune, ratio verò significata per illud nequè omnino eadem, nequè omnino diversa: ut sanum, qui terminus dici potest de animali & medicina, aliquo modo sub eadem ratione sanitatis, diverso tamen modo, nam sanitas inest animali absolute & formaliter, in medicina verò secundum quid & causativè.

Iterum. Dividitur terminus, in terminum primæ & secundæ intentionis, terminus primæ intentionis est ille, qui impositus est ad significandas res, ut sunt in se independentes ab operatione intellectus, ut Animal, homo, &c. Terminus secundæ intentionis est ille, qui impositus est ad significandas res sub aliquo prædicato rationis, quo non afficiuntur nisi negotiante intellectu, ut genus & species, quod enim dicatur animal genus, & homo species, hoc totum procedit ab opere intellectus.

Deniq; Terminus univocum communis in quantum concipitur sub secundæ intentione dividitur adhuc in quinque species, quæ vulgò quinque prædicabilia appellantur, & sunt genus, species, differentia, proprium & accidens, de quibus in Logica sicut etiam de Prædicamentorum classibus.

QUÆSTIO III.

De Terminorum affectionibus seu proprietatibus.

Cognita Terminorum essentia & explicatis multiplicibus divisionibus, hic eorum affectiones & proprietates explicandas assumo, solent autem communiter septem assignari, videlicet, Suppositio, Ampliatio, Status, Restrictio, Alienatio, diminutio & applicatio.

Suppositio ex vi nominis significat idem quod unius pro alio positio, nam cum termini plura

XIII.

terminus communis dividitur in univocum & analogum.

XIV.

terminus analogus est, cujus nomen est commune, ratio verò significata per illud nequè omnino eadem, nequè omnino diversa.

XV.

quid sit terminus primæ & secundæ intentionis?

XVI.

dividitur in s. univocum & analogum.

XVII.

quomodo Petrus & Civitas dici possit terminus communis?

XVIII.

post essentiam explicantur proprietates terminorum.

XIX.

quid sit suppositio?

XX.

quid sit restrictio?

plura significant, ut terminus Homo immediate significat naturam humanam, mediate vero Petrum & Paulum, imò etiam seipsam, quilibet terminus & qualibet vox nata est se representare, ideo varia eius significatio in propositione determinari solet mediante prædicato aut copula, & tunc dicuntur pro hoc & illo supponere, unde communiter describitur quòd suppositio sit acceptio termini pro se vel suo significato, sic in hac propositione *Homo est vox bisyllaba*, terminus homo accipitur pro se seu pro ipsis syllabis, in hac verò propositione *Homo est animal rationale* pro suo significato accipitur, propter quod prima suppositio dicitur *materialis*; altera dicitur *formalis*, hinc non valet consequentia *Homo est vox bisyllaba, Bernardus est homo, ergo Bernardus est vox bisyllaba*, nam arguitur à suppositione materiali ad formalem.

Formalis suppositio subdividitur in propriam & impropriam; Propria est acceptio termini pro re ad quam significandam fuit instituta, ut *homo, leo, lapis*, naturam humanam, leoninam, & lapidis, &c. Impropria est acceptio termini pro re ad quam significandam instituta non fuit, significat tamen rem per translationem metaphoricam, sic dicitur in sacra pagina *Vicit Leo de Tribu Juda: Ubi Leo* sumitur pro Christo, qui metaphoricè *Leo* significatur propter quandam similitudinem fortitudinis & generositatis.

Propria subdividitur in communem & est acceptio termini communis pro suo significato, vel significatis, ut *Omnis homo est animal*; & singularem seu discretam, & est acceptio termini pro una re singulari tantum, hoc modo supponit omnis terminus singularis, ut *Petrus, Paulus, &c.* & terminus communis affectus signo demonstrativo per quod determinatur ut *hic homo*.

Communis subdividitur in simplicem & personalem: Suppositio simplex est acceptio termini communis prout abstrahit à suis inferioribus: & hinc etiam dicitur præcisa, talis suppositio est dum dicitur, *homo est species*: Suppositio personalis est acceptio termini pro singularibus sub sua natura contentis communi, sic homo accipitur pro *Petro, Paulo, Joanne &c.* unde non bene quis argumentaretur ex suppositione simplici ad personalem, quia hæc consequentia nulla est, *Homo est species, Petrus est homo, ergo Petrus est species*, nam Petrus non est species, sed individuū speciei.

Suppositio personalis etiam subdividitur dupliciter, primò in naturalem, & accidentalem; Naturalis est acceptio termini communis pro omnibus suis significatis, sine ulla temporis differentia, tam pro tempore præterito, præsentis & futuro, sic supponitur suppositione naturali *Homo est animal rationale*, ubi homo supponit pro omnibus hominibus, qui unquam fuerunt, sunt, erunt, vel esse possunt: Accidentalis est acceptio termini communis pro suis significatis non quidem pro omnibus omnino, sed cum aliqua restrictione, ut dum dico *Omnis homo hac die occupat locum*, supponitur tantum pro omnibus hominibus qui hodie existunt. Secundò in distributivam, copulativam determinatam & confu-

sam: suppositio distributiva est acceptio termini communis pro omnibus sub se contentis, ita ut de quolibet seorsim prædicari possit, ut dum dicitur *homo currit*, ubi supponitur quod *Petrus currat, Paulus currat, &c.* Suppositio copulativa, est acceptio termini communis pro omnibus significatis sub se collectivè sumptis; ita ut de omnibus simul sumptis prædicari possit, ut dum dicimus *omnes Apostoli sunt duodecim, Evangelistæ sunt quatuor*, ex quo non licet inferre *Petrus est Apostolus, ergo est duodecim, Joannes est Evangelista, ergo est quatuor*. Suppositio determinata, quæ & disjunctiva appellatur, est acceptio termini communis pro suis inferioribus disjunctivè sumptis, ita tamen ut à Deo, vel cognoscente omnia inferiora cum suis accidentibus aliquod inferius determinatè cognosci possit, quod nam sit illud pro quo ex omnibus disjunctivè sumptis supponitur, ut in hac propositione *Aliquis homo studet*, ex qua inferimus ergò vel *Petrus studet*, vel *Paulus*, vel *Joannes, &c.* ita ut aliquis singula individua cognoscens dicere determinatè possit, *hic studet*. Suppositio confusa, est acceptio termini communis pro aliquo ex suis inferioribus ita tamen indeterminate, ut à nullo, pro quo determinatè supponat, sciri possit, ut verbi gratia *aliquis oculus est necessarius ad videndum, aliquis calamus necessarius ad scribendum*, ex quo non licet inferre, ergò *dexter oculus est necessarius, ergo calamus B. est necessarius* cum tam bene sinister oculus sit necessarius quàm dexter, tam bene calamus A. quàm B.

secundo in distributivam copulativam determinatam & confusam.

Suppositio distributiva adhuc subdividitur in suppositionem pro singulis generum, generibus singulorum & accommodam: Suppositio pro singulis generum est acceptio termini communis pro singulis sub eo contentis ut cum dicitur *Omne animal est vivens*, ubi supponitur pro omnibus animalibus: Suppositio pro generibus singulorum est acceptio termini communis non pro singulis individuis sub genere contentis, sed tantum pro omnibus speciebus sub illo contentis, verbi gratia, *Omne animal fuit in arca Noe*, intellige propositionem non absolutè, sed secundum quid, nam pisces animalia sunt, in Arca tamen non fuerunt. Suppositio accommodata est acceptio termini communis pro omnibus inferioribus, exceptis tamen aliquibus quæ ex ipsa natura propositionis aut proferentis intentione excipi debent, ut in hac propositione *Calum tegit omnia*, excipitur ex ipsa natura ipsum Cælum quod se ipsum non tegit, & in hac propositione *Omnes in Adam peccaverunt*, quæ propositio vera est secundum suppositionem accommodam, non verò distributivam quia excipitur Christus Dominus, & ut pietissimum est credere Beata ejus Virgo Mater; & secundum hanc distributionem accommodam explicat D. Aug. lib. 4. contra Julianum cap. 8. illud D. Pauli 1. Tim. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri* etiam de voluntate efficaci, id est, vult omnes homines salvos fieri id est illos quos vult.

VII. Suppositio distributiva dividitur in eam, quæ est pro singulis generum & accommodam.

VIII.

Pro Complemento Suppositio nis & majori notitia distributiva, Notandum est tunc in illa terminum sumi distributivè, quando ei immediate præponitur signum universale, verbi gratia *Omnis, nullus, idq;* non impeditum nec copulativè sumptum. Dico immediate, quia

IX. quid requiratur ut aliquid dignoscatur sumi distributivè.

quia in hac propositione *Omnia animalia sunt homines* solum distributive sumitur subiectum *homo*, cui immediate signum preponitur, non vero predicatum *Animal*, quia alias propositio esset falsa, supponeret enim quod omnis *homo esse omne animal* quod est falsum. Item in hac propositione *Homo est animal omne* non sumitur ullus terminus distributive, quia signum universale est impeditum: Nec in ista, *Omnia Elementa sunt quatuor*, quia signum copulative accipitur.

X. quid sit ampliatio?

Secunda Proprietas & Affectio termini est *Ampliatio*, quæ est acceptio termini ad significandum rem secundum plures & alias temporis differentias, quam per copulam verbalem principalem propositionis importetur ut *Sancti Deum videbunt*, Cæci vident, ubi terminus *Sancti* extenditur ad omnes Sanctos, qui sunt, fuerunt & erunt, cum tamen per verbum *videbunt* solum significetur tempus futurum: in altera propositione vero sumitur terminus *Cæci* non pro illis qui actu tales sunt, sed qui fuerunt.

XI. Explicatur Status.

Status Tertia Affectio Est acceptio termini pro suo significato pro sola illa temporis differentia quæ per copulam verbalem importatur, ut *jacens dormit*, *ly jacens* dicitur habere statum quia sumitur pro tempore determinato scilicet presenti quod verbum importat, dormit, ut autem cognoscatur quando aliquid dicatur habere statum, hæc regula notanda est. Quod scilicet quandocunque predicatum aliquid nequit convenire subiecto nisi præsupposita existentia ipsius, tunc tale subiectum dicitur habere statum, verbi gratia *homo est albus*, quia albedo nequit convenire nisi homini existenti, ideo propositio hæc dicitur habere statum.

XII. Restrictio.

Restrictio Est coarctatio termini à majore significatione ad minorem quam ex natura sua verbum erat natum significare: ut *Omnia animalia sunt homines* ubi *ly Iustus* restringit propositionem, quæ alioquin videbatur universaliter asserere hominem placere Deo. Maius dicit valere consequentiam à termino restricto ad amplum, videtur tamen falsum, nam certum est omnem hominem iustum placere Deo, falsum tamen omnem hominem placere Deo, nam impius & impietas eius odibilis Deo est.

XIII. Diminutio.

Diminutio Affinis *Restrictioni*, est limitatio termini virtute alicujus particulæ in propositione posita, ut inde ita limitetur ut absolute non sumatur, ut exempli gratia: *Petrus est doctissimus in grammatica*, *Ethiops est albus secundum dentes*.

XIV. Explicatur alienatio.

Alienatio vel quasi *distrahtio*, est acceptio termini distrahendo eum à propria significatione taliter ut eam plane alienet & aliud significatum faciat, ut dum dicitur, *homo pictus, leo marmoreus*, quæ particulæ additæ alienant & distrahant proprium significatum de homine & Leone, unde consequentia est nulla à termino alienato ad non alienatum, unde non licet inferre *homo mortuus non est rationalis*, ergo *homo non est rationalis*, est enim fallacia à secundum quid ad simpliciter.

Applicatio seu Appellatio ultima tandem termini affectio; Est cum vox una aliquam afficit, ac denominat secundum formale significatum, seu est applicatio significati formalis unius termini, ad significatum formale alterius, ut dum dico, *Petrus est magnus Philosophus*, nomen *magnus* appellat significatum *Philosophi*, non *Petri*, ita ut sensus sit, *Petrus est magnifice peritus in Philosophia*, unde quia data propositio dupliciter accipi potest, ita ut intelligatur *Petrus magnus est Philosophus*, id est, qui est corpore alto est etiam *Philosophus*, & alio modo, ut dixi supra, hinc dividitur appellatio in *materialem & formalem*, sola tamen formalis rationem appellationis meretur, propter quod frequentes solet hæc affectio in paralogismo parere defectus, ut si quis diceret, hic puer est magnus logicus, ergo est magnus & logicus, variatur appellatio, quia *ly magnus* appellat in antecedente logicum, in consequenti puerum.

XV. quid sit Appellatio?

duplex censetur esse.

QUESTIO IV.

In qua termini frequentes in usu logicali explicantur.

Frequentissimus Usus occurrit nonnullorum terminorum qui non modo in logica verum & in qualibet facultate adhibentur ad difficultates plures explicandas & solvendas, qui quia incipientibus peregrini sunt, hinc eorum explicationem qui magis communes videntur ex proposito in hac quaestione assumpsi, & in primis communissimus est terminus.

I.

Prius & posterius. Hæc voces denotant prioritatem & posterioritatem unius ad aliud, quod multipliciter contingere potest, vel tempore, ut si aliqua res existeret tempore prius quam alia, sic Pater generans prolem prole prior est, posterior proles: alio modo dicitur una res prior alia in ordine seu gradu, sic *Sacerdos prior est in ordine gradu & dignitate quam Diaconus*, tertio modo dicitur aliquid alio prius natura, ita quod illa duo licet convertibiliter dicantur, unum tamen se habet per modum causæ seu potius est principium alterius, sic *homo est prior visibilitate*. Secundo est terminus.

II. Explicatur termini prius & posterius.

Materialiter & formaliter. Primum adhibemus cum significare quis vult predicatum aliquod convenire subiecto non ratione formæ per subiectum importatæ sed ratione materiæ in qua talis forma recipitur, v. g. *Album est dulce*, non est vera hæc propositio formaliter, sed materialiter tantum, quatenus materia in qua est forma albedinis, scilicet lac, est dulce, tunc vero propositio vera est formaliter quando predicatum convenit subiecto ratione formæ per ipsummet subiectum importatæ, ut *album est disgregativum visum*, est vera formaliter, quatenus albo convenit disgregare visum ratione albedinis, non vero ratione materiæ in qua subiectatur albedo. Tertio est

III. materialiter & formaliter.

Per se & per accidens. Tò per se adhiberi solet, cum quis intendit significare predicatum convenire subiecto necessario, seu ex intrinseca natura & quidditate ut dum dicitur, *homo est rationalis*, *ly rationalis* per se

VI. Per se & per accidens.

con-